

HASŁO OPISU BIBLIOGRAFICZNEGO - scenariusz zajęć

Olga Topolewska, Biblioteka Pedagogiczna CEN w Białymstoku

Cele zajęć

Cel ogólny:

- zapoznanie słuchaczy z zasadami podawania hasła opisu bibliograficznego w katalogach, kartotekach, zestawieniu bibliograficznym i bibliografii załącznikowej.

Cele operacyjne: słuchacze potrafią:

- podać definicję hasła głównego i dodatkowego,
- zapamiętać aktualnie obowiązujące normy dot. hasła opisu bibliograficznego,
- podać rodzaje hasła osobowego i zasady jego stosowania w katalogu alfabetycznym i rzeczowym
- stosować odsyłacze (ogólne i uzupełniające)
- prawidłowo sformułować hasło osobowe dla poszczególnych rodzajów piśmiennictwa
- podać definicję tytułu ujednoliconego i formalnego
- wyszukiwać tytuły ujednolicone w katalogach on-line Biblioteki Narodowej i NUKatu
- podać definicję hasła korporatywnego
- rozróżnić rodzaje ciał zbiorowych i zapisać ich nazwę w hasle korporatywnym.

Metody nauczania

- Wykład
- Ćwiczenia

Środki dydaktyczne

- Foliogramy do wykładu (lub dyskietka w zestawieniu z rzutnikiem multimedialnym)
- Internet
- Materiały pomocnicze dla słuchaczy z przykładowymi zapisami hasła opisu bibliograficznego

Czas trwania

6 godz. Lekcyjnych (3 godz. wykład, 3 godz. ćwiczenia)

Przebieg zajęć:

I. Wykład

1. Podanie definicji hasła głównego i dodatkowego

Hasło główne - hasło, które powinno zawsze towarzyszyć opisowi bibliograficznemu dokumentu niezależnie od układu zbioru informacji o dokumentach. **Hasło dodatkowe** - hasło, pod którym dokument należy lub można - niezależnie od hasła głównego, wykazać w danym zbiorze informacji o dokumentach.

2. Podanie definicji hasła osobowego, powołanie się na normę

3. Omówienie rodzajów hasła osobowego

Hasło główne

- Nazwa jedyne autora dokumentu
- Nazwa autora uznanego za głównego twórcę dokumentu niezależnie od liczby współautorów

- o Nazwa pierwszego autora, jeżeli liczba autorów nie przekracza trzech i żaden z nich nie został uznany za głównego autora

Hasło dodatkowe

bez określenia rodzaju współpracy

- o Nazwa drugiego i trzeciego autora, jeżeli wszystkich autorów jest nie więcej niż trzech
- o Nazwę autora pierwszego, jeżeli autorów jest więcej niż trzech i żaden z nich nie został uznany za głównego autora

z określeniem rodzaju współpracy

- o Dodatkowe oznaczenia odpowiedzialności typu tłumacz (*Tł.*), redaktor (*Red.*), opracowujący (*Oprac.*), autor przedmowy (*Przedm.*), autor bibliografii (*Bibliogr.*), autor indeksu (*Indeks*), twórca adaptacji (*Adapt.*), twórca wyboru (*Wybór*), ilustrator (*Il.*)

obowiązkowe

fakultatywne

4. **Omówienie zasad stosowania odsyłaczy, podanie ich rodzajów oraz formy zapisu. Krótka charakterystyka dopowiedzeń.**

Zasady stosowania

- o Stosuje się w przypadku, gdy jedna osoba używa różnych nazw (lub form nazw).
- o Dopuszcza się podawanie w nawiasach kwadratowych określenia rodzaju nazwy [pseud.], [pierwotna nazwa], [późniejsza nazwa]

Forma odsyłaczy

Nazwa nie uwzględniona w haśle opisu bibliograficznego

zob. (zob. też)

Hasło opisu bibliograficznego

Rodzaje odsyłaczy

odsyłacze całkowite (ogólne)

Zych, Maurycy [pseud.] zob. Żeromski, Stefan // Witkacy zob. Witkiewicz, Stanisław Ignacy // Szopen, Fryderyk zob. Chopin Fryderyk // Szewczenko, Taras zob. Sevchenko, Taras // Kowalska, Ewa Jarecka zob. Jarecka - Kowalska Ewa odsyłacze uzupełniające Słomczyński, Maciej zob. też Alex, Joe // Kwaśniewski, Kazimierz

5. **Podanie przykładowych opisów bibliograficznych z zastosowaniem hasła głównego osobowego i dodatkowego (załącznik 1).**
6. **Omówienie zasad stosowania hasła osobowego na przykładzie różnych form piśmiennictwa (załącznik 2).**
7. **Wskazanie na różnice w stosowaniu haseł osobowych sporządzanych na podstawie Przepisów katalogowania J. Grycza i Borkowskiej oraz wg aktualnie obowiązującej normy PN-N-01231:2001 .**
8. **Podanie definicji hasła tytułowego, odwołanie się do normy.**

Hasło tytułowe - hasło, którego jedyną lub pierwszą częścią jest tytuł ujednolicony lub tytuł formalny

9. **Omówienie tytułu ujednoliconego i przypadków jego stosowania.**

Tytuł ujednolicony - Tytuł dokumentu w najbardziej znanej formie, służący do grupowania opisów różnych wydań tego samego dzieła opublikowanych pod różnymi tytułami

Należy stosować jako hasło opisu bibliograficznego w przypadku: anonimów klasycznych, ksiąg świętych, ksiąg liturgicznych.

Anonimy klasyczne

Tytuł ujednolicony dla anonimów należy ustalać na podstawie:

- Anonymus classics. Londyn 1978 (anonimy europejskie)
- Liste internationale de vedettes uniformes pour les classiques anonymes. Paryż 1964 (dla anonimów pozaeuropejskich)
- kartoteki wzorcowej tytułów ujednoliconych właściwych dla danego kraju.

wg PN-N-01231:2001 - Hasło opisu bibliograficznego - Hasło tytułowe

Przykłady:

Chanson de Roland (Pieśń o Rolandzie)

Kazania gnieźnieńskie

Satyra na leniwych chłopów

Biblia

Tytuł ujednolicony stosować wg PN-N-01231:2001 (załącznik B)

Przykłady:

Biblia. ST

Biblia. ST. Księga Jeremiasza

Biblia ST. Pięcioksiąg

Biblia. NT

Biblia NT. Ewangelie

Biblia NT. Ewangelia według św. Łukasza

Księgi liturgiczne Kościoła katolickiego

Tytuł ujednolicony należy przejmować z:

- List of uniform titles for liturgical works of the latin rites of the Catholic Church. Londyn 1981

Przykłady:

Missale romanum

Missale ambrosianum

Missale (Arras)

Missale romanum (Versio Polonica)

Księgi święte innych wyznań

Tytuł ujednolicony należy przejmować z:

- Liste internationale des vedettes uniformes pour les classiques anonmes. Paris 1964

Przykłady:

Kora

Talmud

10. Podanie definicji i zasad stosowania ujednoliconego tytułu zbiorczego.

Ujednolicony tytuł zbiorczy - Tytuł nadany przez opisującego, służący do grupowania opisów zbiorów prac jednego autora.

Przy opisie publikacji wydanych po 1800 r. należy stosować następujące określenia:

- *Dzieła wszystkie* - pełne wydanie dzieł jednego autora

- *Dzieła wybrane* - wybór dzieł w **różnych formach lub w jednej**, jeżeli autor uprawia tylko jedną formę lub gatunek

Przy opisie zbioru dzieł w **jednej formie lub jednym gatunku literackim**, jeżeli autor uprawia różne formy piśmiennicze, należy stosować następujące tytuły zbiorcze:

<i>Eseje</i>	<i>Poezje</i>
<i>Korespondencja</i>	<i>Powieści</i>
<i>Nowele i opowiadania</i>	<i>Przemówienia</i>
<i>Pisma prozą</i>	<i>Utwory dramatyczne</i>

Przy opisie **starych druków** należy używać następujących tytułów zbiorczych:

<i>Dzieła wszystkie</i>	<i>Korespondencja</i>
<i>Dzieła wybrane</i>	<i>Mowy (okolicznościowe, sejmowe)</i>
<i>Kazania</i>	<i>Rozporządzenia urzędowe</i>
<i>Komentarze do Biblii</i>	

11. Omówienie tytułu formalnego i sposobów jego opisu.

Tytuł formalny - Tytuł nadany przez opisującego, służący do grupowania opisu dokumentów tego samego rodzaju.

Należy stosować następujące tytuły formalne:

przy opisach starych druków	przy opisach publikacji wydanych po 1800 r.
<i>Afisz</i>	
<i>Dysertacja</i>	<i>Cennik</i>
<i>Inwentarz (księgarski, klasztorny)</i>	<i>Katalog aukcyjny</i>
<i>Katalog</i>	<i>handlowy</i>
<i>Katalog biblioteczny</i>	<i>księgarski</i>
<i>Konstytucja</i>	<i>Katalog wystawy</i>
<i>Oblata</i>	<i>teatralny</i>
<i>Program</i>	<i>Program</i>
<i>Uniwersał poborowy</i>	<i>teatralny Sprawozdanie</i>

12. Podanie definicji hasła korporatywnego, powołanie się na normę

Hasło korporatywne - hasło opisu bibliograficznego zawierające nazwę ciała zbiorowego wymienionego w opisie bibliograficznym dokumencie.

Ciało zbiorowe - Organizacja, grupa osób i/lub organizacji, występujące pod nazwą własną, jednoznacznie je identyfikującą

13. Omówienie rodzajów hasła korporatywnego

Hasło główne

Stosujemy wtedy gdy opisywane wydawnictwo zwarte jest:

1. oficjalnym dokumentem o charakterze administracyjnym lub informacyjnym dotyczącym działalności danego ciała zbiorowego:

statut, spis członków, budżet, program działania, sprawozdanie z działalności, katalog wyrobów, katalog biblioteczny

2. dokumentem stanowiącym rezultat zbiorowej działalności związanej z imprezą, np.: program, referaty wygłoszone na konferencji, sprawozdania z ekspedycji

W przypadku wątpliwości, czy dany dokument spełnia powyższe warunki, jego opis nie powinien mieć hasła głównego korporatywnego.

Hasło dodatkowe obowiązkowe

3. Nazwa drugiego i trzeciego ciała zbiorowego (wszystkich ciał zbiorowych jest nie więcej niż trzy a w hasle głównym podano nazwę ciała zbiorowego uznanego za najważniejsze)
4. Nazwa drugiego i trzeciego ciała zbiorowego, jeżeli w hasle głównym podano nazwę ciała zbiorowego wymienionego na pierwszym miejscu
5. Nazwa ciała zbiorowego wymienionego na pierwszym miejscu, jeżeli ciał zbiorowych jest więcej niż trzy i żadne z nich nie zostało uznane za najważniejsze
6. Nazwa ciała zbiorowego występującego jako twórca lub współtwórca dokumentu
7. Nazwa instytucji sprawczej w przypadku opisu wydawnictwa ciągłego

Hasło dodatkowe fakultatywne

8. Nazwa instytucji sprawczej w przypadku opisu wydawnictwa zwartego
9. Nazwa ciała zbiorowego występującego w opisie bibliograficznym, jeżeli dane ciało zbiorowe pełniło w wydaniu dokumentu rolę uznaną za ważną i może być poszukiwane pod tą nazwą.

14. Omówienie rodzajów ciał zbiorowych, podanie przykładu ich zapisu w hasle korporatywnym (załącznik 3)

ĆWICZENIA

Ćwiczenia można przeprowadzić w następujący sposób:

1. Wybrać wydawnictwa zawarte będące przykładami różnych form piśmiennictwa z poleceniem sporządzenia hasła autorskiego; zwrócić uwagę na antologie i prace zbiorowe (opisujemy pod tytułem).
2. Przygotować wydawnictwa ciągłe (głównie zeszyty naukowe) z poleceniem sporządzenia hasła korporatywnego (w większości dodatkowego).
3. Na przykładzie katalogów on - line Biblioteki Narodowej (www.bn.org.pl) oraz NUKat-u (www.nukat.edu.pl) sprawdzić tytuły ujednolicone powszechnie znanych anonimów, ksiąg świętych, ksiąg liturgicznych. Zwrócić uwagę (zwłaszcza w katalogu NUKat na dopowiedzenia, tytuły formalne).

PRZYKŁADY OPISÓW Z ZASTOSOWANIEM HASŁA OSOBOWEGO GŁÓWNEGO I DODATKOWEGO

1) HASŁO GŁÓWNE AUTORSKIE

Łobocki, Mieczysław

Metody i techniki badań pedagogicznych / Mieczysław Łobocki

Kraków: „Impuls”, 2000. - 330s. ; 24 cm

ISBN 83-88030-87-6

2) HASŁO GŁÓWNE AUTORSKIE + HASŁO DODATKOWE Z OKREŚLENIEM RODZAJU WSPÓŁPRACY

Mickiewicz, Adam

***Pan Tadeusz czyli ostatni zajazd na Litwie : historia szlachecka z roku 1811 i 1812
we dwunastu księgach wierszem / Adam Mickiewicz ; [il.] Jan Marcin Szancer***

Warszawa : „Alfa”, 1985. - 385, [3]s. ; 24 cm

ISBN 83-7001-093-8

Hasło główne autorskie - *Mickiewicz, Adam*

Hasło dodatkowe z określeniem rodzaju współpracy - *Szancer, Jan Marcin. Il.*

3) HASŁO GŁÓWNE AUTORSKIE + HASŁO DODATKOWE BEZ OKREŚLENIA RODZAJU WSPÓŁPRACY

Bogaj, Andrzej

Wskaźniki edukacyjne / Andrzej Bogaj, Stefan M. Kwiatkowski, Rafał Piwowarski

Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2002. - 219s. ; 29 cm

ISBN 87-87925-47-0

Hasło główne - *Bogaj, Andrzej*

Hasło dodatkowe bez określenia rodzaju współpracy - *Kwiatkowski, Stefan M.
Piwowarski, Rafał*

PRZYKŁADY HASŁA OSOBOWEGO W RÓŻNYCH FORMACH PIŚMIENICTWA

SŁOWNIKI, BIBLIOGRAFIE, WYPISY SZKOLNE

Reber, Arthur S.

Słownik psychologii / Arthur S. Reber ; pod red. Idy Kurcz i Krystyny Skarżyńskiej

Warszawa : SCHOLAR, 2000. - 1055 s. ; 24 cm

Hasło główne - nazwisko opracowującego - *Reber, Arthur S.*

Hasło dodatkowe fakultatywne - nazwiska redaktorów

Kurcz, Ida Red

Skarżyńska, Krystyna

WYWIAD

Twardowski, Jan

„Jestem bo Jesteś” / z księdzem Janem Twardowskim rozmawia Helena Zaworska

Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1999. - 152s. ; 20cm

ISBN 83-08-02942-6

Hasło główne – nazwa osoby udzielającej wywiadu - *Twardowski, Jan*

Hasło dodatkowe bez określenia rodzaju współpracy – pozostali uczestnicy

rozmowy - *Zaworska, Helena*

ANTOLOGIE

Śnieciński, Józef Marek. Wybór

Bicie serca : wybór wierszy okolicznościowych dla wszystkich klas szkoły podstawowej /

wybór Józef Marek Śnieciński

Warszawa: „Zak”, 1994. - 196 s. ; 21cm

ISBN 83 – 901155802-6

Hasło główne - Tytuł antologii – *Bicie serca*

Hasło główne autorskie – brak

Hasło dodatkowe fakultatywne - nazwisko dokonującego wyboru utworów-

Śnieciński, Józef Marek. Wybór

ZBIORY PRAC RÓŻNYCH AUTORÓW

Trzebiński, Jerzy. Red

Narracja jako sposób rozumienia świata / pod red. Jerzego Trzebińskiego

Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2002. - 292s. ; 24 cm

(Postępy Psychologii)

ISBN 83-87957-84-4

Hasło główne - Tytuł pracy - *Narracja*

Hasło główne autorskie – brak

Hasło dodatkowe fakultatywne - redaktor zbioru - *Trzebiński, Jerzy. Red*